

На думку Роджерса, «Я-концепція» має просторову природу і являє собою організовану, логічно послідовну й інтегровану систему сприйняття «Я». Тобто хоча «Я» постійно змінюється в результаті набуття нового досвіду, воно завжди зберігає якості цілісної системи. Для кожного конкретного суб'єкта це виявляється у збереженні в кожній точці простору і часу внутрішнього почуття, що він залишається тією самою людиною. Причому, за Роджерсом, «Я» не регулює поведінку, а навпаки, символізує головну частку свідомого досвіду індивіда [4].

На підставі аналізу теоретичного дослідження, можна стверджувати, що Я-концепція – це важлива психологічна категорія, яка тісно пов'язана із самосвідомістю особистості та займає центральне місце у психологічній регуляції діяльності та поведінки. Я-концепція є інтегративною сукупністю усіх уявлень людини про себе, що функціонує у нерозривній єдності когнітивної, емоційної та поведінкової складових.

Література

1. Барчі Б. В. Суб'єктивність у контексті професійного розвитку особистості / Б.В. Барчі, К. Ю. Добра / Проблеми професійного становлення особистості: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Мукачєво, 17-18 травня 2018 р.) / гол. ред. Т.Д. Щербан. – Мукачєво : МДУ, 2018. – С. 131-133.
2. Гарбузова Г. В. Эмпирические критерии формирования профессиональной ... общественными и экономическими системами. – 2007. – № 1. – С. 3–14.
3. Мещеряков Б. Г. Психология : темат. словарь / Б.Г. Мещеряков. – СПб. : Прайм-Еврознак, 2007. – 439 с.
4. Роджерс К. Р. Взгляд на психотерапию. Становление человека / К.Р. Роджерс – Москва : Прогресс-Универс, 1994. – 478 с.
5. Чепіга Л. П. Розвиток Я-концепції у підлітковому віці в залежності від засобу організації учбової діяльності у початковій школі : Дис... канд. психол. наук : 19.00.07. – Х., 2001. – 212 с.

УДК 159.9:331.56-057.19(043.2)

БАРЧІ Б. В., ШНІЦЕР А. А.,
Мукачівський державний університет

АСПЕКТИ БЕЗРОБІТТЯ ПРАЦЕЗДАТНОГО НАСЕЛЕННЯ

Україна перебуває в умовах нестабільної політичної ситуації, що яскраво відображається на економіці країни. На сьогоднішній день, проблема зайнятості – одна з найактуальніших проблем економічного розвитку і одна з найважливіших. Безробіття вважається, з одного боку важливим стимулятором активності працюючого населення, а з іншого - великим суспільним горем. Всі країни докладають багато зусиль для подолання безробіття, але жодній з них ще не вдалося ліквідувати її повністю.

Психологи [2], розглядаючи явище безробіття, вказують, що це – соціально-економічне явище – не залежне від волі працівника призупинення трудової діяльності у зв'язку з неможливістю працевлаштуватися. Наведене

визначення містять важливу інформацію стосовно джерел формування психологічного стану безробітного: призупинення трудової діяльності; неможливість знайти роботу; відсутність заробітку.

Н.Фізер у своєму огляді західної наукової літератури стосовно психологічного впливу безробіття виокремлює дві основні категорії досліджень: 1) психологічне здоров'я та психологічний добробут, що включають такі складові: позитивні емоції, досвід задоволення, негативні емоційні реакції, самооцінка, депресивний настрій, самооцінка тривожності, депресивні симптоми, провина, фізичні захворювання, потенційні та діагностовані психіатричні захворювання, психологічний дистрес, досвід перевтоми, поточна задоволеність життям, апатія, структуроване та цілеспрямоване використання часу, симптоми стресу, самооцінка щастя; 2) сфери реакцій на ситуацію безробіття: як безробітні пояснюють умови життя, в яких вони опинилися; зовнішній локус контролю, почуття безпорадності та здатності контролювати, впевненість, орієнтація на зайнятість, робоча етика та робочі цінності, гнів, показники психологічного розвитку, самотність, нудьга, зміни в певних видах поведінки, форми та частота пошуку роботи [3].

Маючи постійну роботу, будь-яка людина задовольняє п'ять основних потреб: самоствердження, самоповага, спілкування, безпека (засоби для існування) і фізіологічні потреби. Кожна з указаних потреб мотивує людину до праці. М.Джаода зазначає, що зайнятість як інституція передбачає певний набір ознак: визначена структура часу; розширення видів соціальної активності, які є менш емоційними, ніж сімейне життя; участь в колективних цілях та зусиллях; статус та ідентичність, які виходять з зайнятості; вимога регулярної активності.

Таким чином, основним джерелом формування психологічного стану людини в ситуації безробіття є виключення з інституту оплачуваної зайнятості, що знаходить свій вияв у таких конкретних формах: депривація потреб (матеріальне забезпечення, самоповага, спілкування тощо); поява нових потреб (в робочому місці); втрата звичної структури часу та звичного порядку дій. Наслідки дії зазначених джерел визначають психологічний стан людини, яка знаходиться всередині ситуації безробіття.

Тривале перебування людини у ситуації невизначеності, тривоги та вибору позначається на процесі її соціалізації [1]. Це виражається у зміні зовнішньої поведінки, оцінки норм і шаблонів моралі, а також у нерозумінні та неприйнятті того, що відбувається, у відмові від опанування нових видів діяльності тощо. І, як результат, завдання, які має виконувати соціалізація: 1) інтеграція індивіда у суспільство та різні типи соціальних спільнот через засвоєння ним елементів культури, норм і цінностей; 2) сприяння взаємодії людей внаслідок прийняття ними соціальних ролей; 3) збереження суспільства, вироблення і передача культури поколінь через переконання і показ відповідних зразків поведінки, – не виконуються у повному обсязі.

За результатами дослідження Барчі Б. В., констатовано, що відсутність постійної роботи і пов'язані з цим життєві проблеми викликають зміни у

самосвідомості та самоставленні такої категорії клієнтів центру зайнятості, як безробітні. Зокрема, найбільш типовими поведінковими проявами безробітних незалежно від статі стають: зловживання алкогольними напоями, безвідповідальність, не дотримання обіцянок, бездіяльність, ледарство, занурення у віртуальне життя або у фантазії.

Психологічний стан безробітного змінюється у відповідності з етапами розвитку ситуації безробіття. В ситуації безробіття відбувається зміна уявлення про себе та вихід на перший план проблеми матеріального достатку та грошей. Різноманітні негативні форми психологічного стану (недостатня віра в самого себе, зміни в оцінці своєї компетентності тощо) можуть накопичуватися та призводити до стресу. При наявності у безробітного протиріч, активується індивідуальна криза зайнятості. На характер психологічного стану безробітного, виникнення та перебіг стресу або кризи впливає низка факторів макро- та мікросередовища, індивідуальні особливості безробітного, а також тривалість ситуації безробіття. Ситуація безробіття рано чи пізно завершується, проте не існує єдиної форми її завершення. Людина може знайти нове робоче місце. Людина може розпочати підприємницьку діяльність. Людина може стати незайнятою. Проте, у будь-якому випадку, безробіття впливає на життя та психологію безробітного (а також його оточення) не тільки всередині ситуації, але й після того, як ситуація була вирішена і людина, на перший погляд, залишила ситуацію безробіття цілком в минулому [1].

Література

1. Барчі Б. В. Соціально-психологічний супровід: зміст та структура / Б. В. Барчі // Актуальні проблеми психології : збірник наукових праць. – К, 2016. – Випуск 8 : Том IX. Загальна психологія. Історична психологія. – С.33-43.
2. Кухар Т. В. Безробіття як соціальне явище та фактор зміни психічного стану особистості / Т.В.Кухар // Вісник Харківського нац. ун-ту ім. В.Н.Каразіна. – Х., 2007. – № 771. – Вип. 38. – С. 128–132.
3. Feather N. T. The Psychological Impact of Unemployment / N.T. Feather. – Springer, 1989. – 285 p.

УДК 331.54:33:316.77

БАРЧІЙ М.С., ЖЕРЕБАК Н. Д.,
Мукачівський державний університет

ДО ПРОБЛЕМИ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Сучасна система економічної освіти потребує оновлення підходів до підготовки фахівця для його затребуваності та спроможності ефективно виконувати завдання в нових економічних умовах, посилення уваги до оволодіння студентами практичними уміннями та навичками майбутньої професійної діяльності.

Необхідність комунікативної культури фахівців економічного профілю зумовлюється тим, що: по-перше, професійне спілкування є передумовою

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>